

Ханін Семен Григорович

кандидат економічних наук,

доцент кафедри менеджменту, маркетингу та публічного адміністрування,

Заклад вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет

імені академіка Юрія Бугая»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1520-9504>

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Стаття присвячена обґрунтуванню теоретико-методологічних засад стратегічного управління інтелектуально-інноваційним розвитком регіональних економічних систем. З'ясовано економічну сутність стратегічного управління інтелектуально-інноваційним розвитком регіональних економічних систем. Обґрунтовано, що засади інтелектуально-інноваційного розвитку регіональних економічних систем ґрунтуються на таких основоположних організаційно-управлінських принципах, як: стратегічності, системності, мобілізації ресурсів та узгодження інтересів. Визначено основні переваги стратегічного управління інтелектуально-інноваційним розвитком регіональних економічних систем. Виокремлено чинники, що здійснюють негативний вплив на ефективність стратегічного управління інтелектуально-інноваційним розвитком регіональних економічних систем.

Ключові слова: стратегічне управління, регіон, регіональна економічна система, інтелектуально-інноваційні детермінанти, розвиток.

Semen Khanin

Candidate of Economic Sciences,

Associate Professor of the Management,

Marketing and Public Administration Department,

HEI "Academician Yuriy Bugay International Scientific

and Technical University"

STRATEGIC MANAGEMENT OF INTELLECTUAL AND INNOVATIVE DEVELOPMENT OF REGIONAL ECONOMIC SYSTEMS

The article is devoted to the substantiation of the theoretical and methodological principles of strategic management of intellectual and innovative development of regional economic systems. It is proved that the strategic goal of management of regional economic systems is to ensure legal equality of citizens regardless of their place of residence, environmental safety and economic development, which is possible due to the activation of intellectual and innovative determinants of regional development. It is found out that the economic essence of strategic management of intellectual and innovative development of regional economic systems is the purposeful implementation of the chosen strategy, which performs two interrelated functions, namely, it provides the definition of the target guideline, outlines the trajectory of economic movement in time and space through the formation of priority areas of intellectual and innovative development of regional economic systems, and also serves as the basis for building a dynamic model of expedient and systemic activity, including intellectual and innovative, which takes into account the influence of both external and internal environmental factors. It is substantiated that the principles of intellectual and innovative development of regional economic systems are based on such fundamental organizational and managerial principles as: strategicity, systematicity, resource mobilization and coordination of interests. It is proved that regional strategic management is implemented within the framework of a new paradigm, in which the state and regions are considered as equal systems with their own goals in activating intellectual and innovative determinants of development, taking into account available resources and latent opportunities. The main advantages of strategic management of intellectual and innovative development of regional economic systems include: specific target-oriented determination of the vector of regional development; coordination of the activities of regional entities; clear organizational distribution of tasks to achieve the set goals; consideration of threats and risks of the development of regional economic systems; identification of alternative means and selection of the necessary tools. Factors that have a negative impact on the effectiveness of strategic management of intellectual and innovative development of regional economic systems are highlighted.

Keywords: strategic management, region, regional economic system, intellectual and innovative determinants, development.

Постановка проблеми. У сучасній теорії стратегічного управління спостерігається тенденція до зміщення акценту з функції планування на функцію організації. Такий зсув відображає зростання інтересу до системного підходу та адаптивних організаційних структур, що ґрунтуються на концепції ключових компетенцій при стратегічному управлінні соціально-економічних систем різних рівнів, що розглядаються як системне утворення, яке формує інтегровану спроможність системи до вирішення стратегічних завдань.

Сьогодні регіон, відповідно до сучасної теорії нового регіоналізму та проведеної в Україні реформи децентралізації, доцільно розглядати як об'єктивно існуючу соціально-економічну систему, яка виконує функцію організаційної основи економіки. У цьому контексті регіон постає як система відтворювальних процесів, зумовлених специфікою територіальної організації економіки, наявними природними, трудовими та іншими ресурсами та культурними особливостями. Формування відтворювальних структур у процесі розвитку регіонів зумовлює виникнення регіональних економічних систем різного рівня складності й масштабів.

Цілі регіональної державної політики тісно пов'язані зі зміною системи цінностей у суспільстві, що перебуває на етапі переходу до постіндустріального суспільства. У цьому контексті стратегічна мета управління регіональними економічними системами полягає у забезпеченні правової рівності громадян незалежно від місця їхнього проживання, екологічної безпеки та економічного розвитку, що можливо за рахунок активізації інтелектуально-інноваційних детермінант регіонального розвитку. Соціокультурні, економічні та політичні умови не повинні зумовлювати нерівність між центром і периферією, що, своєю чергою, передбачає рівний доступ до ресурсів у різних сферах соціально-економічного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях таких науковців, що стояли у витоків обґрунтування теоретико-практичних засад стратегічного управління, як А. Чандлер, М. Портер, І. Ансофф обґрунтовано необхідність розроблення ефективної стратегії управління. Проблематика стратегічного управління вже тривалий час є актуальною та знаходить своє відображення у працях вітчизняних науковців, серед яких: О.В. Зарічна визначає значення стратегічного управління у розвитку регіонів із виокремленням пріоритетних напрямів на регіональному рівні [3]; Г.В. Жаворонкова та В.О. Жаворонков досліджують питання, що пов'язані з методами та принципами стратегічного управління економічним регіональним розвитком [2, с. 26]; К.В. Пастух обґрунтовує засади стратегічного управління регіональним економічним розвитком та його значенням у сфері публічного управління [6, с. 127]; Г.В. Кіш визначає основні зовнішні та внутрішні фактори розвитку регіонів та базові принципи їх стратегічного управління [5, с. 111].

Стратегічне управління інтелектуально-інноваційним розвитком регіональних економічних систем знайшло своє відображення у працях М.П. Бутка [1], Н.В. Іванової [4], О.В. Попело [4], Р.В. Тульчинського [7], С.О. Тульчинської [8] та інших науковців.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Стратегічне управління економічними системами різних рівнів довгий час є актуальним та вимагає подальших наукових досліджень у напрямі обґрунтування засад стратегічного управління інтелектуально-інноваційним розвитком регіональних економічних систем із урахуванням поточного стану розвитку України.

Метою статті виступає обґрунтування засад стратегічного управління інтелектуально-інноваційним розвитком регіональних економічних систем. Для досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання:

- обґрунтовано своєчасність даного дослідження із урахуванням аналізу останніх досліджень та публікацій;
- виокремлено методологічні засади стратегічного управління інтелектуально-інноваційним розвитком регіональних економічних систем у частині сутності та принципів;
- обґрунтовано специфічні особливості та окреслено основні переваги стратегічного управління інтелектуально-інноваційним розвитком регіональних економічних систем;
- виокремлено негативні чинники впливу на ефективність управлінських рішень стратегічного управління інтелектуально-інноваційним розвитком регіональних економічних систем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна сутність стратегічного управління інтелектуально-інноваційним розвитком регіональних економічних систем полягає у цілеспрямованій реалізації обраної стратегії, яка виконує дві взаємопов'язані функції. По-перше, стратегія забезпечує визначення цільової настанови, окреслення траєкторії руху господарювання в часовому та просторовому вимірах через формування пріоритетних напрямів інтелектуально-інноваційного розвитку регіональних економічних систем. По-друге, стратегічне управління слугує основою для побудови динамічної моделі доцільної та системної діяльності, у тому числі інтелектуально-інноваційної, яка враховує вплив як зовнішніх так і внутрішніх факторів середовища (рис. 1).

Засади інтелектуально-інноваційного розвитку регіональних економічних систем ґрунтуються на таких основоположних організаційно-управлінських принципах:

- принцип стратегічності, що базується на програмно-цільовому підході;
- принцип системності і комплексного підходу до соціально-економічного розвитку регіону за рахунок інтелектуально-інноваційних детермінант;

Рис. 1. Засади стратегічного управління інтелектуально-інноваційним розвитком регіональних економічних систем

Джерело: побудовано автором

– принцип мобілізації ресурсів, що передбачає використання сучасних механізмів стимулювання господарської активності суб'єктів регіонально-економічних систем;

– принцип узгодження інтересів між органами державної, регіональної влади, органами самоврядування, бізнесом і громадянським суспільством у довгостроковій перспективі.

Перелічені принципи доцільно використовувати як методологічну основу для формування системи стратегічного управління інтелектуально-інноваційним розвитком регіональних економічних систем. Вони можуть слугувати відправними положеннями у процесі вибору стратегії інтелектуально-інноваційного розвитку регіональних економічних систем, адаптованої до особливостей регіонального контексту.

Відмінності між системами управління різних рівнів зумовлені специфікою ресурсів, що використовуються як об'єкти управління. З огляду на це, стратегічне управління реалізується по-різному. У регіональних економічних системах, у центрі яких знаходиться життєдіяльність населення в умовах інноваційної екосистеми, стратегічне управління виконує функцію базової координуючої підсистеми. Господарюючі суб'єкти, функціонуючи в межах регіону, підпорядковуються загальній регіональній стратегії розвитку.

Сучасне регіональне стратегічне управління реалізується в межах нової парадигми, в якій держава та регіони розглядаються як рівноправні системи з власними цілями у активізації інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку із урахуванням наявних ресурсів та латентних можливостей. Новітні технології стратегічного планування, що належать до соціогуманітарної сфери, демонструють високу ефективність такого принципу стратегічного управління інтелектуально-інноваційним розвитком регіональних економічних систем, що підтверджується практикою розвинених країн.

Успішна реалізація стратегії можлива лише за умови синхронізованої дії всієї сукупності управлінських рішень і багаторівневих заходів, здійснюваних різними рівнями управління. На регіональному рівні ключовим елементом стратегічного управління виступає концепція інтелектуально-інноваційного розвитку, яка виконує низку важливих функцій: формування ціннісної системи, визначення стратегічних орієнтирів і пріоритетів, консолідація суспільства, мобілізація ресурсного потенціалу для досягнення цілей, а також окреслення інструментів реалізації обраної стратегії. Концепція інтелектуально-інноваційного розвитку також формулює базову ідею та єдину стратегічну лінію розвитку регіону, розроблену з урахуванням багатоманітних інтересів суб'єктів регіональних економічних систем.

До основних переваг стратегічного управління інтелектуально-інноваційним розвитком регіональних економічних систем слід віднести:

- конкретно-цільову заданість вектору розвитку регіону та забезпечення становлення креатив-

ної економіки, що передбачає цільову спрямованість прийняття управлінських рішень на моніторингу ситуації та змін, що відбуваються у регіональних економічних системах;

- координацію діяльності регіональних суб'єктів у напрямі забезпечення інтелектуально-інноваційного розвитку та розкриття латентних можливостей територій;

- чіткий організаційний розподіл завдань щодо досягання поставлених цілей при управлінні інтелектуально-інноваційним потенціалом;

- урахування загроз та ризиків розвитку регіональних економічних систем із передбаченням глобальних економічних викликів та небезпек;

- виокремлення альтернативних засобів та підбір необхідного інструментарію для досягнення поставлених цілей задіявання потенційних можливостей інтелектуально-інноваційного розвитку регіонів.

Висновки. Стратегічне управління інтелектуально-інноваційним розвитком регіональних економічних систем є інструментом забезпечення адаптаційної спроможності системи до змінного середовища, зберігаючи при цьому її цілісність, ефективність і спрямованість на досягнення довгострокових цілей розвитку.

Стратегічне управління є універсальним елементом функціонування регіональних економічних систем, оскільки забезпечує їх адаптацію до змінного зовнішнього середовища, що особливо важливо в сучасних умовах функціонування. Однак, його цілі, зміст, прогностичні горизонти та часові рамки можуть істотно варіюватися залежно від типу системи, її специфічних особливостей, наявного потенціалу та латентних можливостей інтелектуально-інноваційного розвитку. На відміну від інших управлінських практик, стратегічне управління передбачає обов'язкове врахування взаємозв'язків із зовнішнім середовищем і потребує критеріального оцінювання прийнятих рішень та взаємозв'язки із стратегіями інших рівнів.

Подальших досліджень вимагають питання, що пов'язані із підбором інструментарію стратегічного управління інтелектуально-інноваційним розвитком регіональних економічних систем в сучасних умовах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бутко М. П., Попело О. В. Інтелектуальний капітал як чинник модернізації регіонального економічного простору : монографія. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2014. 372 с.
2. Жаворонкова Г. В., Жаворонков В. О. Стратегічне управління розвитком регіону. *Проблеми екологічної біотехнології*. 2010. № 1. С. 26–31.
3. Зарічна О. В. Стратегічне управління розвитком регіонів. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1432/1379>
4. Іванова Н. В., Попело О. В. Оцінка корпоративного управління в контексті реалізації стратегії сталого розвитку. *Науковий вісник Полісся*. 2023. Вип. 1(26). С. 183–201.
5. Кіш Г. В. Чинники регіонального розвитку та їх стратегічне управління. *Держава та регіони*. 2022. Вип. 1(124). С. 111–115.
6. Пастух К. В. Стратегічне управління регіональним економічним розвитком у сфері публічного управління в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2020. Вип. 2(45). С. 127–134.
7. Тульчинська С. О., Шашина М. В., Тульчинський Р. В., Особливості понятійно-категоріального апарату теорії регіональної економіки. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 6 (18). С. 259–264.

8. Тульчинська С.О., Перепелюкова О.В., Дергалюк Б. В. Інтелектуальна складова інноваційної моделі економічного зростання регіонів. *Вісник Ужгородського національного університету. Серія Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 26. Ч. І. С. 144–147.
9. Шашина М. В., Тульчинська С. О. Стан структурних елементів інноваційних мереж України щодо здійснення структурної модернізації регіональної економіки. *Бізнес навігатор*. 2019. Вип. 51 (54). С. 155–159.

REFERENCES

1. Butko M. P., Popelo O. V. (2014), *Intelektualnyi kapital yak chynnnyk modernizatsii rehionalnoho ekonomichnoho prostoru: monohrafiia* [Intellectual capital as a factor in the modernization of the regional economic space], Aspekt-Polihras, Nizhyn, Ukraine.
2. Zhavoronkova H. V., Zhavoronkov V. O. (2010), “Strategic management of regional development”, *Problemy ekolohichnoi biotekhnologii*, vol. 1, pp. 26–31.
3. Zarichna O. V. (2022), “Strategic management of regional development”, *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1432/1379>
4. Ivanova N. V., Popelo O. V. (2023), “Assessment of corporate governance in the context of implementing a sustainable development strategy”, *Naukovyi visnyk Polissia*, vol. 1, no. 26, pp. 183–201.
5. Kish H. V. (2022), “Factors of regional development and their strategic management”, *Derzhava ta rehiony*, vol. 1, no.124, pp. 111–115.
6. Pastukh K. V. (2020), “Strategic management of regional economic development in the sphere of public administration in Ukraine”, *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*, vol. 2, no. 45, pp. 127–134.
7. Tulchynska S. O., Shashyna M. V., Tulchynskyi R.V. (2018), “Features of the conceptual and categorical apparatus of the theory of regional economy”, *Ekonomichnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, vol. 6, no. 18, pp. 259–264.
8. Tulchynska S. O., Perepeliukova O. V., Derhaliuk B. V. (2019), “The intellectual component of the innovation model of economic growth of regions”, *Seriia Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 26, pp. 144–147.
9. Shashyna M. V., Tulchynska S. O. (2019), “The state of structural elements of innovation networks of Ukraine in relation to the implementation of structural modernization of the regional economy”, *Biznes navigator*, vol. 51, no. 54, pp. 155–159.

Стаття надійшла: 16.11.2024

Стаття прийнята: 12.12.2024

Стаття опублікована: 24.12.2024